Strateegia “Talust taldrikule” algatuste hetkeseis ja kestlikkuse õigusraamistik

Anneli Tuvike
Toiduohutuse osakonna juhataja asetäitja
Maaeluministeerium
8.04.2022

Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond: Euroopa investeeringud maapiirkondadesse

Toidusüsteemi väljakutsed

Kuidas toota rohkem toitu kasutades vähem ressursse?

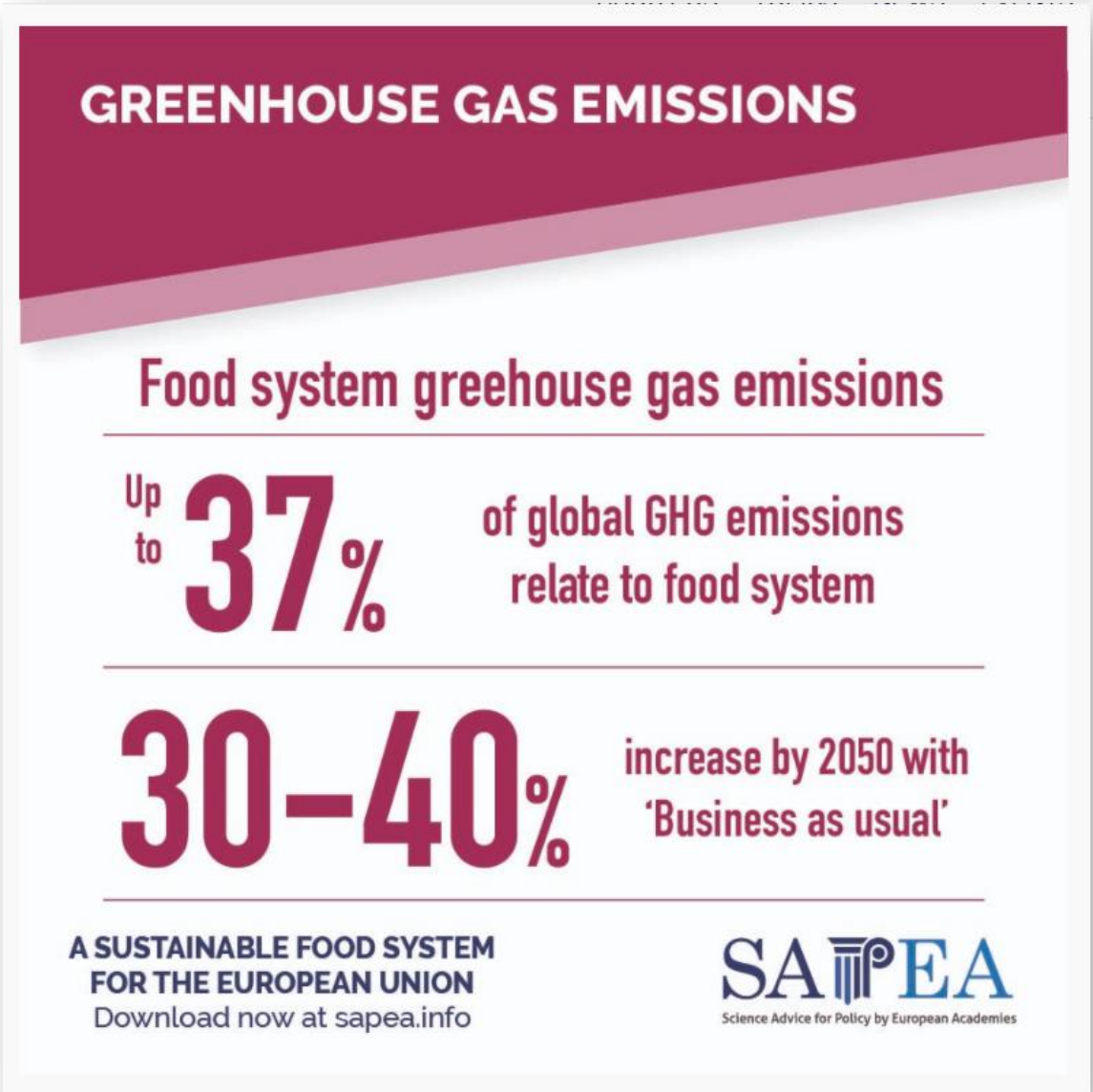

Kuidas pöörata toitumine tervist toetavaks?

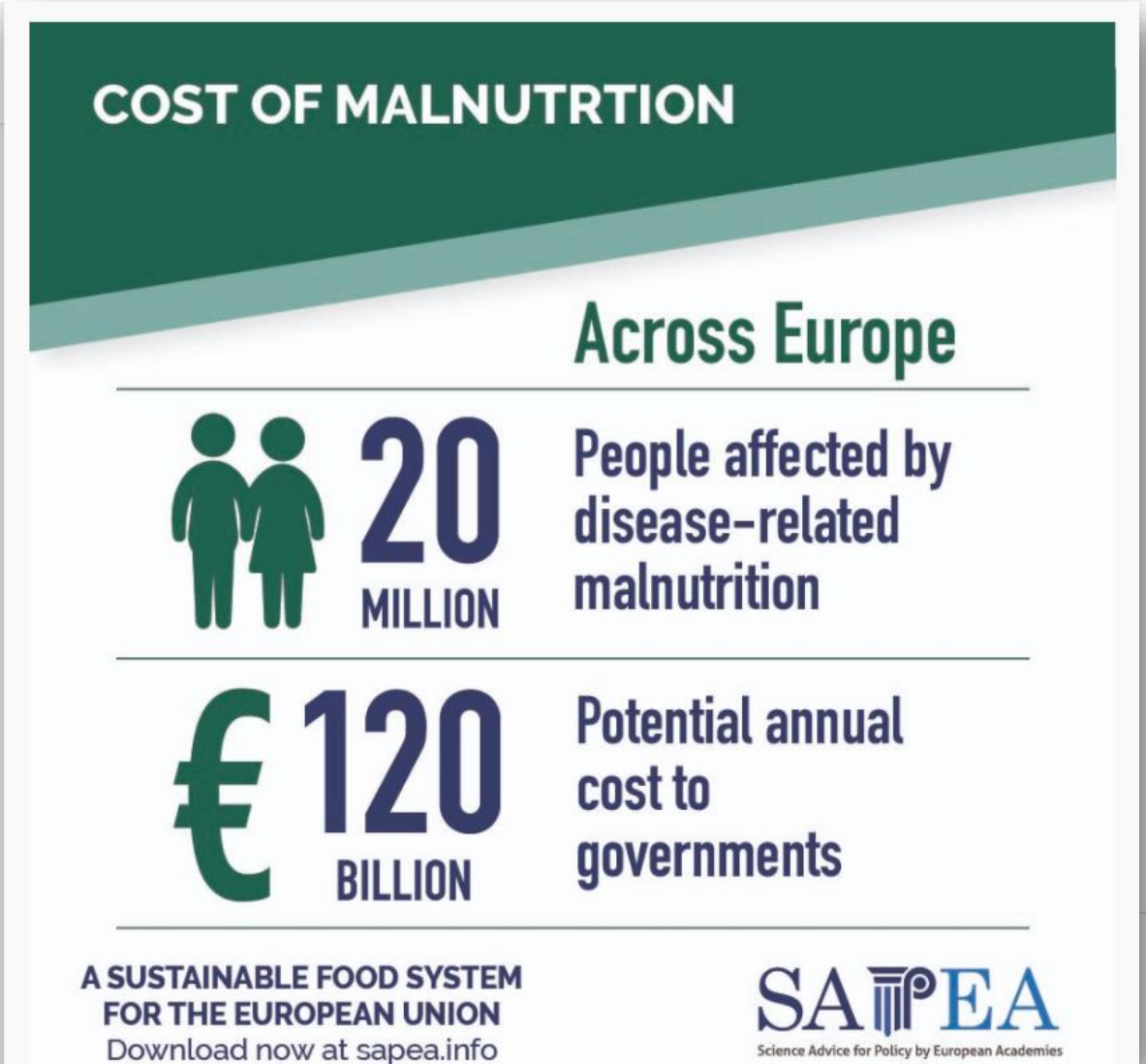

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

toitumine.ee

Kuidas vähendada toiduraiskamist?

Toidujäätmete teke Eesti toidutarneahelas
167 000 tonni aastas

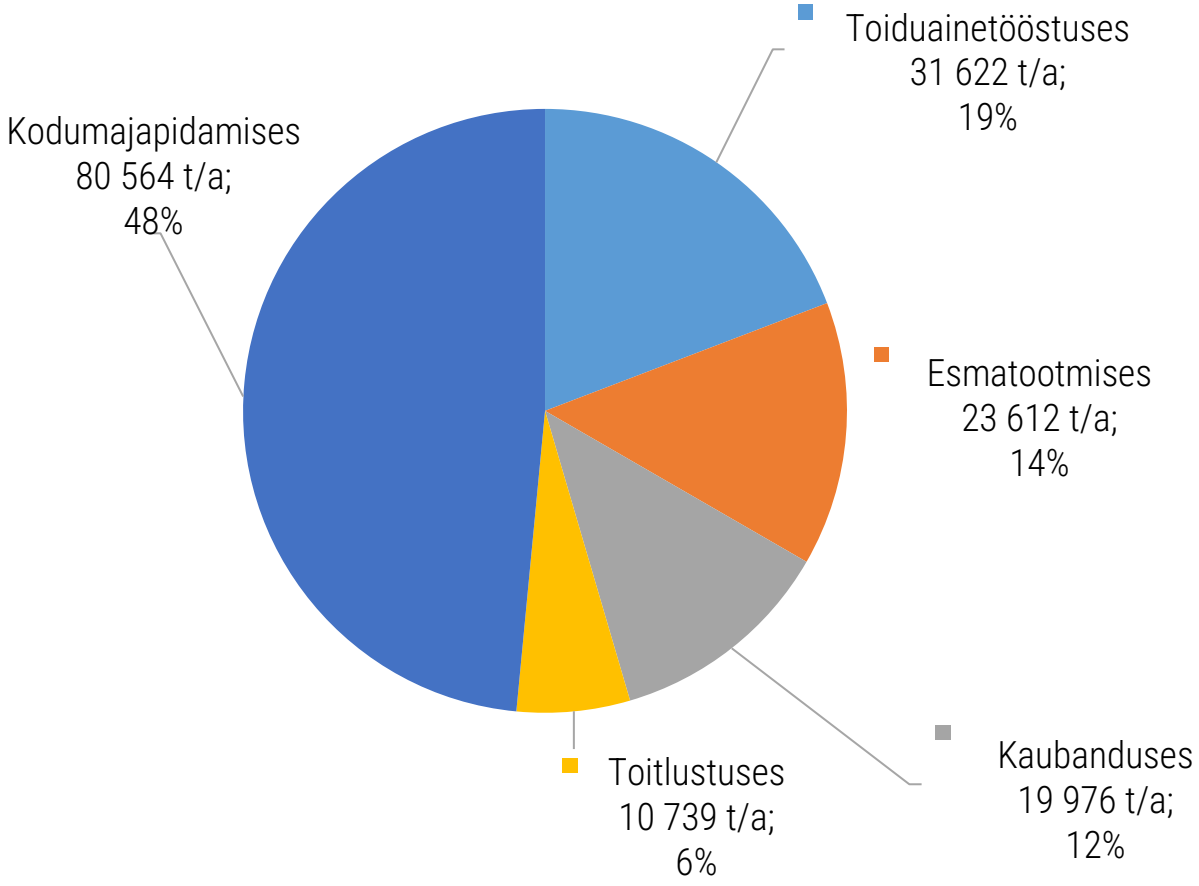

Allikas: SEI 2021. „Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti toidutarneahelas"

Mis on kestlik toidusüsteem?

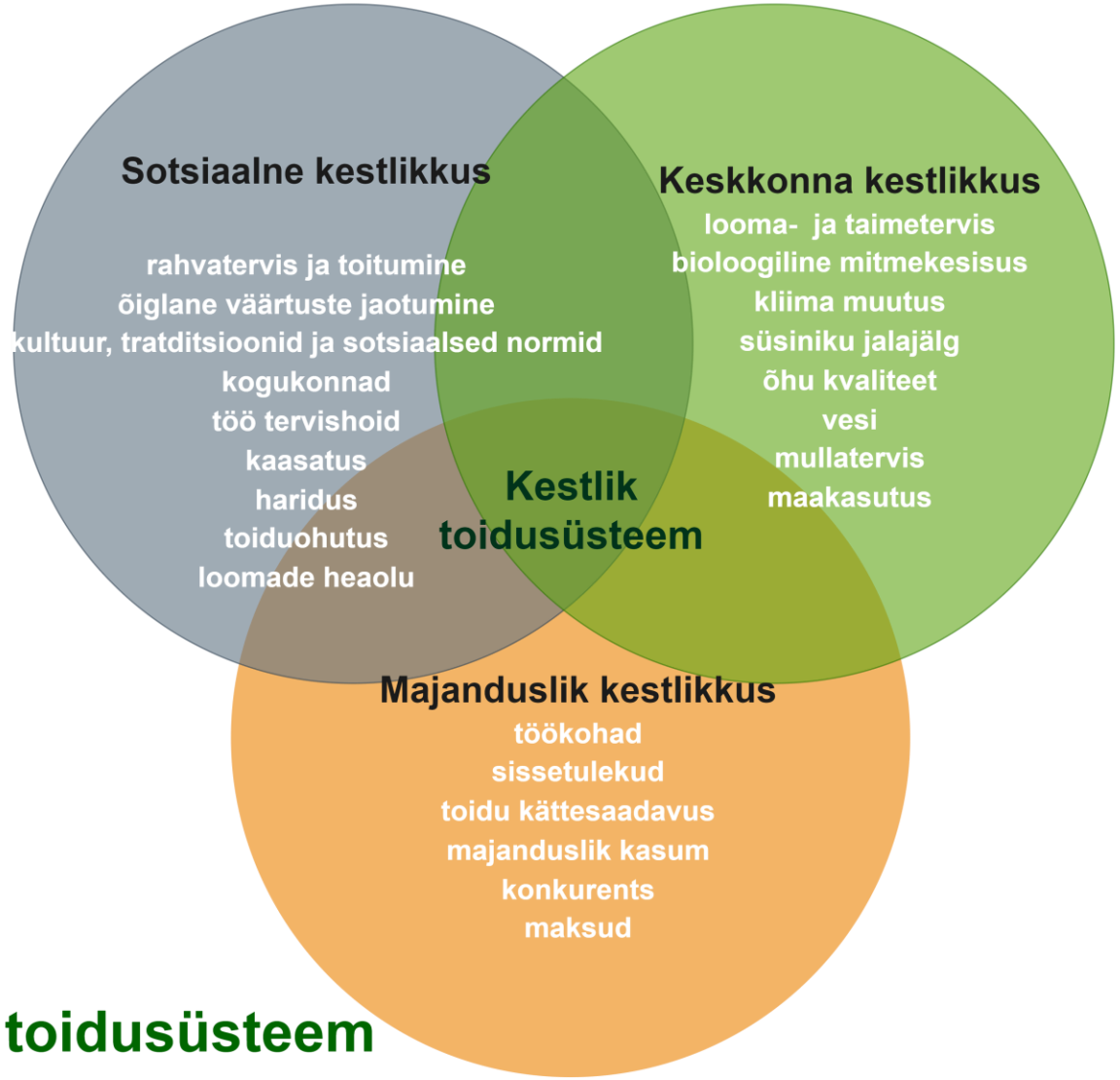

Kestlik toidusüsteem

FAO 2014

**a sustainable food system for the EU is one that: provides and promotes safe, nutritious and healthy food of low environmental impact for all current and future EU citizens in a manner that itself also protects and restores the natural environment and its ecosystem services, is robust and resilient, economically dynamic, just and fair, and socially acceptable and inclusive. It does so without compromising the availability of nutritious and healthy food for people living outside the EU, nor impairing their natural environment. (SAPEA)*

ÜRO jätkusuutliku arengu 17 eesmärki (2015)

Euroopa Komisjoni strateegia „Talust taldrikule“

- Tagada toiduahela neutraalne või positiivne keskkonnamõju
- Tagada juurdepääs piisavale, täisväärtuslikule ja kestlikult toodetud toidule
- Muuta kõige kestlikumalt toodetud toit kõige taskukohasemaks

Kuidas?

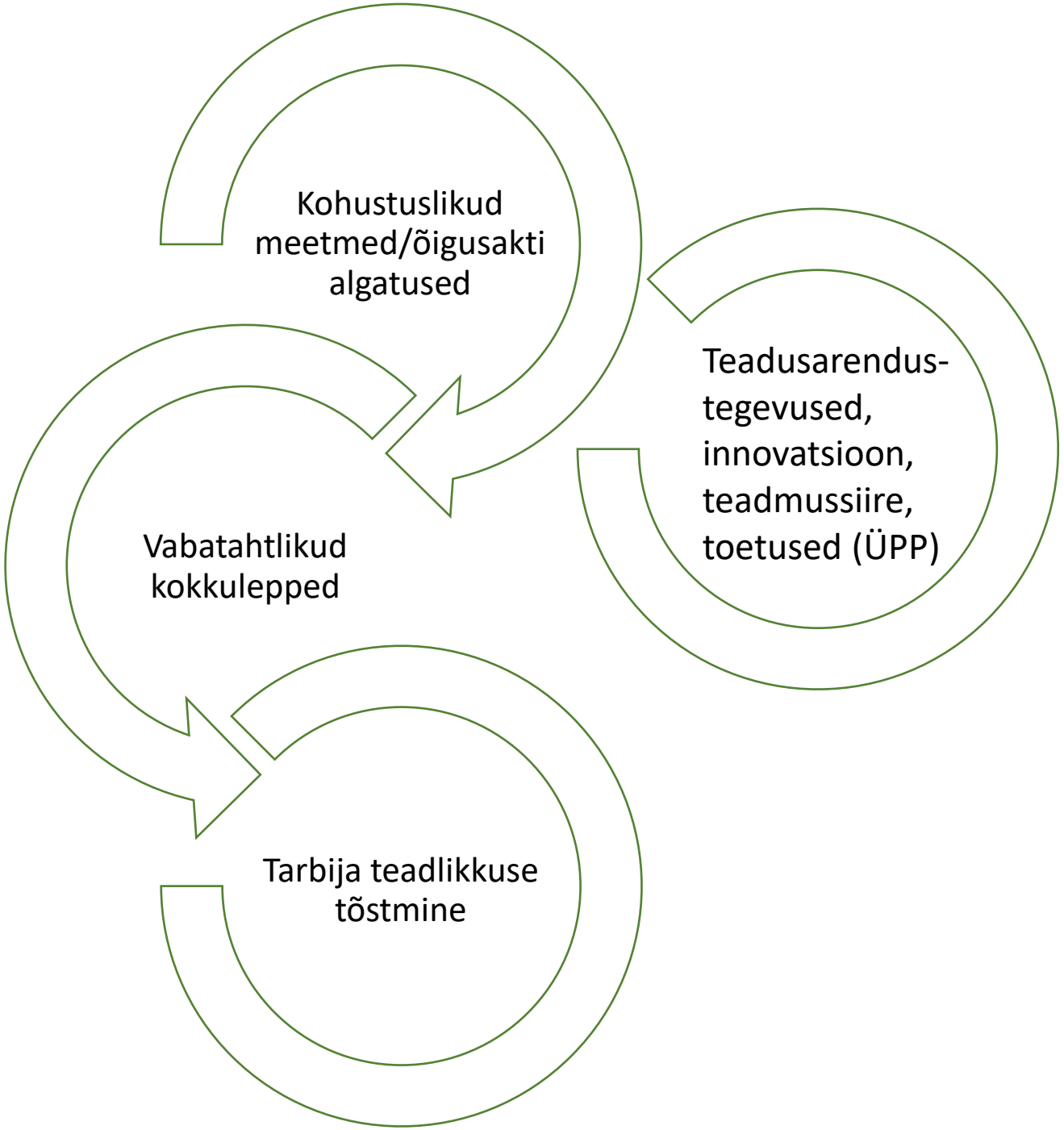
Kohustuslikud meetmed/õigusakti algatused
Teadusarendus-tegevused, innovatsioon, teadmussiire, toetused (ÜPP)
Vabatahtlikud kokkulepped
Tarbija teadlikkuse tõstmine

Kestliku toidutootmise ja toiduga kindlustatuse tagamine

Vähendada keemiliste pestitsiidide kasutamist 50%

Vähendada toitainete kadu 50%. Vähendada väetiste kasutamist 20%.

Vähendada antimikroobiku-mide kogumüüki ELis 50%.

Vähemalt 25% mahepõllu-majandusmaad

Toiduga kindlustatus, bioressursside väärindamine; innovaatilised söödalisandid; loomade heaolu parandamine; jne

Toidu väärtusahela kestlikkuse edendamine

ELi äri- ja turundustavade juhend. Turundus- ja reklaami-strateegiate kohandamine

Turustamis-standardite läbivaatamine

Toidu koostise (suhkur, sool, küllastunud rasvhapped) parandamine

Toitumis- ja tervisealaste väidete piiramine

Toidupakendid – toiduohutuse tagamine, keskkonnahoid-likud pakendid

Kestlikult toodetud toidu tarbimise edendamine, toiduraiskamise vähendamine

Pöörata ülekaalulisuse ja rasvumise määr langusesse

Toitumisalane teave pakendi esikülje märgistusel (FOP-skeemid)

Kohustuslik päritolu esitamine

Kaalutakse toidu hangete miinimum-kriteeriume, maksusoodus-tusi

Vähendada toidujäätmeid inimese kohta 50%. Kuupäeva märgistuse läbivaatamine

Kestliku toidusüsteemi õigusraamistik

Kestliku toidusüsteemi õigusraamistik

Eesmärk - kõik toit, mis tuleb EL turule, on järjest enam kestlik.

Kestliku toidusüsteemi raamistik – algatus strateegias „Talust taldrikule“:

- edendatakse poliitikavaldkondade sidusust, arvestatakse kestlikkusega kõikides toiduga seotud poliitikavaldkondades ning tugevdatakse toidusüsteemide vastupanuvõimet.
- kestlike toidusüsteemide ja kestlikult toodetud toidu ühised määratlused ja üldpõhimõtted ning nõuded. Raamistikus käsitletakse ka kõigi toidusüsteemi osaliste kohustusi.

Komisjoni eelnõu **2023. a IV kvartal**

Kestliku toidusüsteemi raamistiku mõjuhinnang – teekaart

Mõju hindamise algatuses on ettenähtud hinnata järgmisi poliitikate valikud:

- Valik 1**- lähteolukord**
- Valik 2 - **vabatahtlikud lähenemisviisid**
- Valik 3 - **olemasolevate õigusaktide tugevdamine**
- Valik 4 - **uus terviklik raamistik toidusüsteemi kestlikkuse kohta**

Õigusraamistiku põhielemendid

- Tänane toidusüsteem suunatud lühiajalisele majanduslikule jätkusuutlikkusele – **vajadus vaadata kaugemale** ning arvestada kestliku toidusüsteemi* 3 sambaga – keskkondlik, sotsiaalne, majanduslik.

- **Muutused peavad toimuma kohe** – kestliku toidusüsteemi õigusraamistik on strateegia „Talust taldrikule“ n-ö katusinstrument kestlikkusele üleminekul.

- Avalikud konsultatsioonid, menetlus KOM töögrupis, mõjuhinnang, jms.
- Eelnõu menetlus 2023 lõpust
- Jõustumine eeldatavasti 2025

*Kestlik toidusüsteem pakub ja edendab ohutut, toitainete rikast ja tervislikku ning madala keskkonnamõjuga toitu kõigile praegustele ja tulevastele EL elanikele viisil, mis kaitseb ja taastab looduskeskkonda ja ökosüsteeme; on tugev ja vastupidav, majanduslikult dünaamiline, õiglane ja sotsiaalselt kaasav; teeb seda väljaspool ELi elavate inimeste ja looduskeskkonnaga arvestavalt.

Õigusraamistiku põhielemendid

- **Sidus juhtimine ja samaaegsed tegevused** erinevate poliitika valdkondade ja tasandite lõikes (alates põllumajandusest kuni inimese terviseni, sotsiaalvaldkond, kaubandus, konkurents, keskkond, teadus ja innovatsioon, jne.)
- **Kõigi kaasatus** – kõigi toidusüsteemi osaliste, sh tarbija võimalus ja vastutus.
- **Kohustuslikud meetmed** (mõistlike üleminekumeetmetega) kombineerituna vabatahtlike kokkulepetega.

Õigusraamistiku põhielemendid

- Kestliku toidusüsteemi olulisemate **kriteeriumite määratlemine** (minimaalsed kestlikkuse standardid), indikaatorid, **sihid**
- Seire- ja **hindamisraamistik**
- **Läbipaistvus** – teaduspõhised otsused, piisavad andmed, informeeritud otsused

-definitsioonid, nõuded, meetodid, andmetele ligipääs

- Kestliku toidusüsteemi **osapooled** (actors)

- **Kestliku toidusüsteemi keskseks osalejaks on tarbija**

- Vaja luua

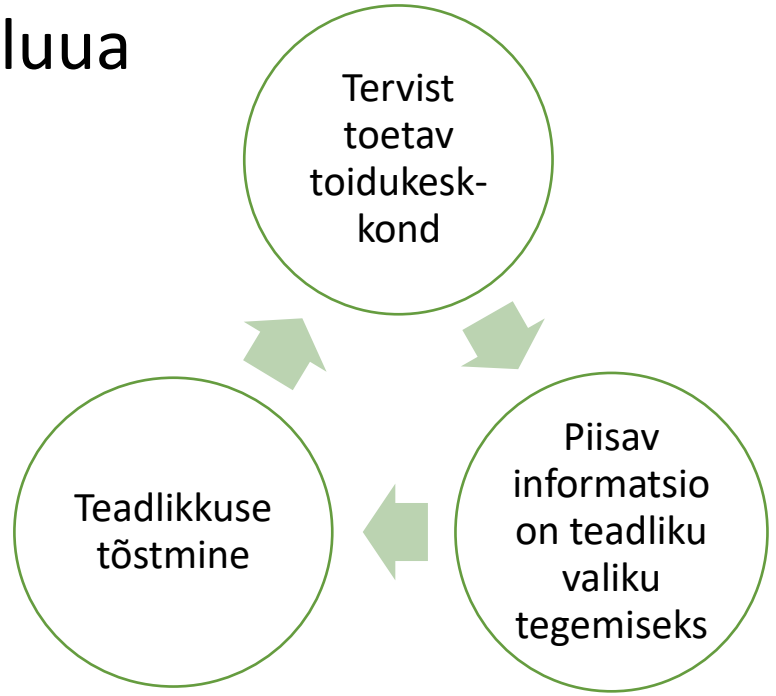

Mida plaanitakse reguleerida tulevases õigusaktis?

- Kestlikkuse põhimõtted eesmärgiga tekitada ühene arusaam.
- Definitsioonid
  - kestlik toidusüsteem
  - toidu keskkond
  - toidu süsteemi osalised
  - kestlikkuse analüüs
  - tervislik/kestlik toitumine
  - jälgitavus kestlikkuse eesmärgil
- Minimaalsed kestlikkuse standardid (nt toitu ei saa turule viia, kui toidu tootmisega kaasneb märkimisväärne negatiivne mõju kestlikkusele).
- Toidusüsteemis osalejate vastutus
- Kestlikkuse märgistamine
- Kestlikkus avalikes hangetes
- Juhtimissüsteemid ja läbipaistvus
- Hindamisraamistik
- Horisontaalsed kestlikkuse elemendid:
  - riski analüüs ja kestlikkuse analüüs, kestlikkuse analüüsi järelmid.
  - amet, kes viib läbi kestlikkuse hindamist
  - kestlikkuse nõuded toidu impordil

Toidusüsteemi osalised

Figure 3: EU food system agency map

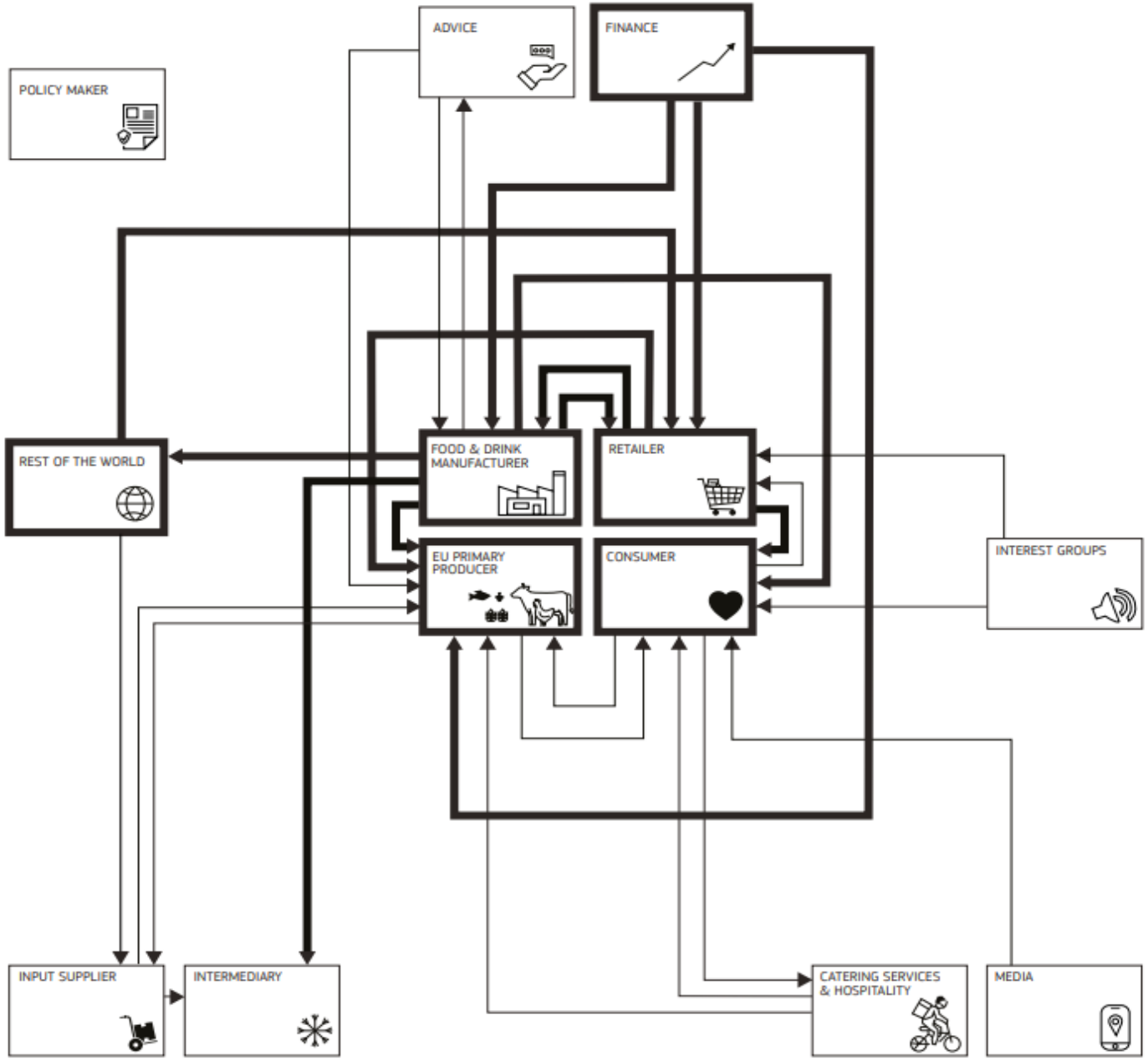

Kontakt:
Anneli.Tuvike@agri.ee
6256 213